

چکیده‌ی تحقیق

این تحقیق به روش توصیفی و با هدف سنجش نگرش دانش‌آموزان به درس تاریخ، در مدارس راهنمایی سما در شهر کاشمر انجام گرفته است. جامعه آماری شامل ۱۳۳ نفر دانش‌آموز دختر و پسر سال‌های اول، دوم و سوم راهنمایی است که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل بوده‌اند. حجم نمونه شامل ۴۰ نفر است. که حدود ۳۰٪ جامعه‌ی آماری می‌باشد. افراد به صورت تصادفی و به نسبت مساوی انتخاب شده‌اند. روش آماری مورد استفاده نیز روش درصد فراوانی بوده است. پرسش محققین دارای ۱۴ سوال ۵ گزینه‌ای (بسیار زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) بود که با همکاری مدیران سما و دبیران تاریخ بین دانش‌آموزان توزیع گردید. پس از بررسی پاسخ‌نامه‌ها، نتایج جالبی به دست آمد از جمله:

تأثیر خلق و خوی دبیر در جلب دانش‌آموزان، که می‌تواند یکی از مهم‌ترین راه‌های ایجاد انگیزه برای دانش‌آموزان باشد. دیگر این که، آنان از ارائه‌ی درس به صورت مشارکتی استقبال کرده‌اند. ولی در عین حال نسبت به حجم کتاب و کمبود وقت اختصاص داده شده به تاریخ احساس خوشایندی ندارند و...

مریم سالاری خیابانی

دبیر تاریخ، شهر کاشمر

یک نظر سنجی

رغبت‌سنجی دانش‌آموزان مدارس راهنمایی سما
نسبت به درس تاریخ در شهرستان کاشمر

کلیدواژه‌ها: تاریخ، نگرش دانش‌آموزان، سما، کاشمر.

کتاب درسی رکن اساسی آموزش و منبع اصلی مطالعه‌ی دانش‌آموزان است و معلم نیز نقش راهنما و هدایت‌کننده را بر عهده دارد. بنابراین کتاب و معلم لازم و ملزوم یکدیگرند. با وجود این که بیش از صد سال از ایجاد شیوه‌های آموزشی نوین در کشور ما می‌گذرد، اما این شیوه‌ها هنوز نتوانسته است در اهداف خود موفق باشد. خوشبختانه در سال‌های اخیر به همت استادانی هم‌چون دکتر عبدالرسول خیراندیش، مسعود جوادیان، دکتر جواد عباسی و سایر مؤلفین محترم دگرگونی عمیق در تهیه و تنظیم کتاب‌های درسی تاریخ، در مقاطع راهنمایی و متوسطه ایجاد شده، ولی باز هم تا رسیدن به شرایط مطلوب فاصله‌ی زیادی داریم (محمدآبادی، ۱۳۸۲: ۳۱)

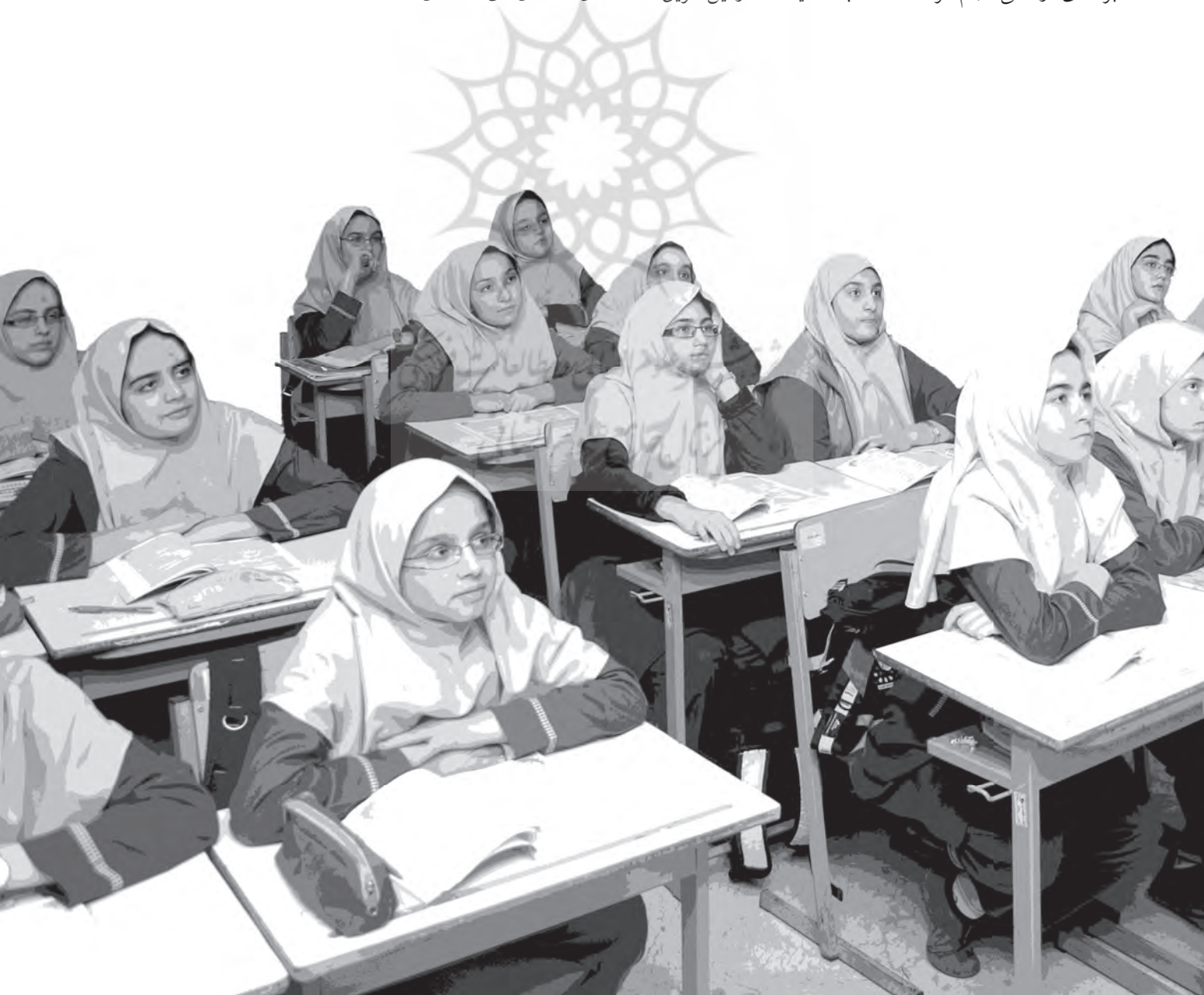
تحقیق حاضر با هدف سنجش نگرش دانش‌آموزان مدارس راهنمایی سما نسبت به درس تاریخ، به عنوان بخشی از اجرای برنامه‌ی درسی انجام گرفته است. بدان امید که از این طریق

برنامه‌ریزی صحیح‌تر منطقی‌تری برای درس تاریخ داشته باشیم.

بیان مسئله و اهمیت موضوع

آموزش و پرورش بعد از خانواده مهم‌ترین نهاد اجتماعی است که وظیفه‌ی تعلیم و تربیت نسل جوان و نوجوان را برای ساختن آینده‌ای بهتر بر عهده دارد. کیفیت فعالیت‌های سایر نهادهای اجتماعی تا اندازه‌ی زیادی به چگونگی عملکرد آموزش و پرورش بستگی دارد. (ندیمی، ۱۳۷۷: ۵) نظام آموزش و پرورش از اجزایی شامل معلم، دانش‌آموزان و... تشکیل شده، و هر یک از این‌ها دارای نقش و جایگاه ویژه‌ای هستند. یکی از مهم‌ترین اجزای این نظام دانش‌آموزانند که باید به میزان و چگونگی نگرش و علاقه‌ی آن‌ها به آموزش توجه شود.

پر واضح است که در حرکت به سوی تعلیم و تربیت فرایند محور، باید به همه‌ی عرصه‌های برنامه‌ریزی درسی، روش‌های تدریس و ارزش‌یابی در درس‌های گوناگون توجه شود. ما باید

کوشش کنیم تا در نحوه‌ی آموزش و یادگیری تاریخ، از همان دوره‌ی ابتدایی تحول ایجاد کنیم. دانش‌آموزان ما باید از دوره‌ی ابتدایی با روش‌های تحقیق و حل مسئله آشنا شوند. (احمدی، ۱۳۸۰) حتی برنامه‌ریزان درسی باید با توجه به شرایط جامعه و تغییرات به وجود آمده در جهان امروز، هم‌چنین نقش پررنگ دانش‌آموزان در نظام نوین آموزش و پرورش (مدرسه محوری و دانش‌آموز محوری) به نگرش آن‌ها توجهی خاص داشته باشند. از این‌روست که بررسی نگرش‌ها و دیدگاه‌های دانش‌آموزان ضروری به نظر می‌رسد.

محدودیت‌های تحقیق

تحقیق حاضر، به دلیل محدود بودن جامعه‌ی آماری، مشکلات زیادی نداشت ولی در عین حال می‌توان به مواردی چون: ارسال پرسش‌نامه به مدارس دختران و پسرانه، جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، بی‌پاسخ ماندن برخی از سؤالات و... اشاره کرد.

هدف‌های تحقیق

مهم‌ترین هدف پژوهش حاضر، رشد هر چه بیشتر آموزش تاریخ و توجه دادن مسئولان به این امر بوده است اما هدف کلی آن کمک به برنامه‌ریزی‌های آموزشی از طریق آشنایی با نگرش و علاقه‌ی دانش‌آموزان در درس تاریخ، بوده است.

اهداف جزئی‌تر تحقیق نیز عبارت است از:

۱. بررسی میزان علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس تاریخ
۲. بررسی تأثیر خلق و خو و سطح اطلاعات دبیران تاریخ در بالا بردن انگیزه‌ی دانش‌آموزان
۳. بررسی تأثیر بازدیدهای علمی در افزایش علاقه‌ی دانش‌آموزان به علم تاریخ
۴. بررسی درصد جذابیت درس تاریخ برای دانش‌آموزان، مخصوصاً بعد از ایجاد تغییرات جدید در کتاب‌ها
۵. بررسی تأثیر استفاده از روش‌های نوین

تدریس در آموزش درس تاریخ

۶. بررسی زمان اختصاص یافته به درس تاریخ با توجه به محتوای دروس و حجم کتب تاریخ

فرضیه‌های تحقیق

۱. با توجه به تغییرات ایجاد شده در کتاب‌های تاریخ، میزان علاقه به این درس در سال‌های اخیر چند برابر شده است.
۲. نحوه‌ی ارتباط دبیر با دانش‌آموز و خلق و خوی دبیران، نقش بسیار مهمی در برانگیختن علاقه‌ی دانش‌آموزان دارد.
۳. استفاده از وسایل کمک آموزشی و بازدیدهای علمی می‌تواند تأثیر بسیار مهمی در پیشرفت درس تاریخ داشته باشد.
۴. جذابیت و سادگی مطالب کتاب تاریخ دوره‌ی راهنمایی، در سال‌های اخیر زیادتر شده است.
۵. بهره‌گیری از روش‌های نوین تدریس می‌تواند به میزان زیادی در فراگیری مطالب درس تاریخ مؤثر بوده و برای فراگیران جذابیت ایجاد نماید.
۶. حجم زیاد کتب تاریخ در عین زمان کم اختصاص یافته به آن سبب ایجاد دلهره و نگرانی دانش‌آموزان شده است.

تعریف اصطلاحات

۱. **جامعه‌ی آماری:** تمامی دانش‌آموزان دختر و پسر مدارس راهنمایی سما در شهر کاشمر که در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ مشغول به تحصیل بوده‌اند و تعداد آنها ۱۳۳ نفر بوده است.
۲. **حجم نمونه:** ۳۰ درصد از جامعه‌ی آماری فوق، تحت عنوان حجم نمونه یا گروه آزمودنی، شامل ۴۰ نفر که به نسبت مساوی از مدارس راهنمایی دخترانه و پسرانه و به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند.
۳. **نگرش:** دیدگاه حجم نمونه‌ی آماری نسبت به موضوعات مربوط به درس تاریخ و میزان علاقه‌مندی آن‌ها به این موضوعات که با درجات (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) مشخص

شده است.

۴. درس تاریخ: مجموعه‌ی درس‌های تاریخ دوره‌ی راهنمایی

اهمیت علم تاریخ و آموزش آن

تاریخ یکی از خواندنی‌ترین موضوعاتی است که هر کس قادر است با مطالعه‌ی آن به فراز و نشیب زندگی و سرگذشت گذشتگان خود دست یابد. خوانندگان کتاب تاریخ با مطالعه‌ی آن، نسل‌های پیش از خود را می‌شناسند و تاریخ هم‌چون پلی مستحکم میان گذشته، حال و آینده است و به عبارتی با اهمیت‌ترین علمی است که بشر از آن می‌تواند بهره‌برداری کند. (هاشمی، ۱۳۸۵: ۶) از نظر آموزشی

هم یکی از درس‌های مهم از دوره‌ی ابتدایی تا پایان دوره‌ی متوسط و پیش‌دانشگاهی در نظام آموزشی هر کشور از جمله جمهوری اسلامی ایران، درس تاریخ است. با وجود این، بنا به دلایل متعددی، از جمله نداشتن درک درست از اهمیت و جایگاه آن در تربیت و پرورش نسل‌های آینده، این درس مورد توجه ویژه و در ردیف درس‌هایی چون فیزیک، شیمی یا

حتی ادبیات فارسی قرار ندارد. مدیران مدارس، اولیای دانش‌آموزان و خود دانش‌آموزان، در خیلی از موارد از آن به عنوان درسی نمره‌آور که تا حد امکان باید قبولی دانش‌آموزان را بالا ببرد، نگاه می‌کنند. (مهدی‌زاده، ۱۳۸۵: ۴۲)

تاریخ، انباشته از تجربه‌های گذشتگان است و یکی از راه‌های تربیت جوانان محسوب می‌شود. با توجه به تغییرات ایجاد شده در کتاب‌های درسی، یکی از اهداف تاریخ را می‌توان تربیت شهروندانی دانست که این نوع تربیت را از مطالعه و درک تاریخ به دست آورده‌اند، زیرا تربیتی که از مطالعه و درک تاریخ به دست می‌آید بسیار مفید و مؤثر است و شاید بتوان گفت مهم‌ترین نتیجه‌ای که از مطالعه‌ی تاریخ و تفکر درباره‌ی آن به دست می‌آید، تربیت است. در عین حال، تاریخ رابط بین نسل‌های گذشته با حال و آینده به شمار می‌رود. بدون تردید، ریشه‌ی وقایع زمان حاضر در گذشته است و اگر ما از این منظر گذشته را مورد مطالعه قرار دهیم نه تنها خاطرات گذشتگان را مرور کرده‌ایم، بلکه تاریخ را نیز علمی زنده و پویا خواهیم دید.

سابقه‌ی تحقیق

تحقیق و پژوهش در زمینه‌ی آموزش تاریخ سابقه‌ای دیرینه دارد. در این زمینه مجله‌ی «رشد آموزش تاریخ» نقش ارزشمندی را ایفا می‌کند و تاکنون مقالاتی را به چاپ رسانده است از جمله: مقالات دکتر ایمان‌پور (شماره‌ی ۲۷؛ ۱۳۸۶: ۳-۶)، دکتر جواد عباسی (شماره‌ی ۲۷؛ ۱۳۸۶: ۵۴-۵۱)، مسعود جوادیان (شماره‌ی ۳۲؛ ۱۳۸۷: ۹-۴)، دکتر یوسف متولی حقیقی (شماره‌ی ۲۵؛ ۱۳۸۵: ۳-۷) و

هم‌چنین در فصل‌نامه‌ی گروه تاریخ سازمان آموزش و پرورش خراسان رضوی مقاله‌ی دکتر رادمنش (شماره ۱۹)

و ۲۰؛ ۱۳۸۶: ۱۱۶-۱۰۷) چاپ شده است. تحقیقات زیاد دیگری نیز در سایر نقاط کشور انجام گرفته است. البته مورد مطالعه‌ی ما (کاشمر) در زمینه‌ی آموزش تاریخ تحقیق خاصی صورت نگرفته یا حداقل، تحقیقی در دسترس ما قرار نداشت.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با روش توصیفی انجام گرفته و میزان علاقه و نگرش دانش‌آموزان به درس تاریخ را بررسی کرده است روش جمع‌آوری اطلاعات نیز پرسش‌نامه‌ای بسته بوده که نمونه‌ی از آن به پیوست آمده است. این پرسش‌نامه ۱۴ سؤال یک متغیره دارد که با توجه به فرضیه‌های تحقیق تنظیم شده‌اند. برای هر سؤال پنج گزینه (بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم و بسیار کم) در نظر گرفته شده است. روش آماری مورد استفاده نیز درصد فراوانی بوده است، چرا که با این روش به سادگی می‌توان نتایج را معلوم کرد.

آزمودنی‌ها و نحوه‌ی گزینش آن‌ها

جامعه‌ی آماری شامل ۱۳۳ نفر بوده که ۴۰ نفر (حدود ۳۰ درصد) از آن‌ها به عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند. آنان در دو مدرسه راهنمایی دخترانه و پسرانه‌ی سما، در شهر کاشمر مشغول به تحصیل بوده‌اند و تاریخ یکی از درس‌های آنان محسوب می‌شود. آزمودنی‌ها به صورت تصادفی و به نسبت مساوی از هر کلاس برای پاسخ‌گویی به سؤالات پرسش‌نامه انتخاب شده‌اند.

یافته‌های تحقیق

۱. در پاسخ به میزان علاقه‌مندی به درس تاریخ، ۴۵ درصد پاسخ بسیار زیاد، ۳۵ درصد پاسخ زیاد، و ۱۰ درصد پاسخ متوسط داده‌اند.

۲. در مورد میزان خوشایندی از فرا رسیدن ساعت تاریخ، ۴۰ درصد پاسخ زیاد، ۳۵ درصد پاسخ بسیار زیاد و ۱۵ درصد پاسخ متوسط اعلام کرده‌اند.

۳. در ارتباط با ساعت اختصاص یافته به درس تاریخ در هفته و تناسب آن با حجم کتاب، ۳۵ درصد پاسخ بسیار کم، ۳۰ درصد پاسخ کم و ۱۵ درصد پاسخ متوسط را برگزیده‌اند.

۴. در پاسخ به اهمیت تاریخ در زندگی آینده، ۴۵ درصد آن را بسیار زیاد، ۳۵ درصد زیاد و ۵ درصد متوسط دانسته‌اند.

۵. در پاسخ به سوال مربوط به میزان سادگی و قابل فهم بودن مطالب کتاب‌های درسی تاریخ، ۵۲ درصد پاسخ بسیار زیاد، ۳۸ درصد پاسخ زیاد، ۱۰ درصد پاسخ متوسط داده‌اند.

۶. در پاسخ به میزان علاقه‌مندی به مشارکت در بحث‌های درس جغرافیا، ۵۰ درصد پاسخ بسیار زیاد، ۲۵ درصد پاسخ

متوسط، ۲۰ درصد پاسخ زیاد داده‌اند.

۷. در ارتباط با میزان علاقه به شنیدن و خواندن اخبار جغرافیایی از طریق رسانه‌ها، ۴۰ درصد آن را زیاد، ۲۵ درصد متوسط و ۱۵ درصد کم دانسته‌اند.

۸. در پاسخ به نقش اطلاعات دبیر تاریخ در علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این درس، ۸۰ درصد بسیار زیاد و ۱۲ درصد زیاد اعلام کرده‌اند.

۹. در مورد نقش بازدیدهای علمی در افزایش میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این درس، ۶۵ درصد نقش آن را بسیار زیاد و ۲۰ درصد نیز زیاد دانسته‌اند.

۱۰. تأثیر حسن برخورد و خوش اخلاقی دبیران تاریخ در افزایش میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این درس را ۸۰ درصد بسیار زیاد و ۱۵ درصد زیاد دانسته‌اند.

۱۱. در مورد جذابیت کتاب‌های درسی تاریخ، ۳۵ درصد میزان جذابیت را متوسط، ۲۸ درصد کم، ۲۷ درصد زیاد و فقط ۲۰ درصد بسیار زیاد دانسته‌اند.

۱۲. در پاسخ‌گویی به نقش استفاده از وسایل کمک آموزشی در ایجاد رغبت به درس تاریخ، ۳۵ درصد پاسخ بسیار زیاد، ۲۵ درصد پاسخ متوسط و ۲۰ درصد پایین زیاد را برگزیده‌اند.

۱۳. در مورد میزان انجام فعالیت‌های خارج از کلاس دانش‌آموزان در زمینه‌ی تاریخ، مانند نوشتن مقاله، برگزاری نمایشگاه و... که با راهنمایی و تشویق دبیر تاریخ صورت گرفته، ۵۵ درصد پاسخ زیاد و ۴۰ درصد پاسخ بسیار زیاد را انتخاب کرده‌اند.

۱۴. در خصوص میزان استفاده‌ی دبیران تاریخ از روش‌های نوین تدریس و تأثیر آن در میزان یادگیری دانش‌آموزان، ۴۰ درصد آن را بسیار زیاد و ۲۵ درصد زیاد و ۲۵ درصد نیز متوسط دانسته‌اند.

نتایج تحقیق

۱. دانش‌آموزان به درس تاریخ بیش از حد متوسط علاقه نشان می‌دهند.

۲. کلاس تاریخ از کلاس‌هایی است که بیش از نیمی از دانش‌آموزان با احساس خوشایندی زیاد و بسیار زیاد به آن وارد می‌شوند. مشارکت آنان در بحث‌های کلاس هم زیاد است و تعداد کسانی که با اکراه و احساس ناخوشایند به کلاس می‌آیند و نسبت به بحث‌های کلاس بی‌تفاوت‌اند، بسیار اندک است.

۳. دانش‌آموزان به حسن برخورد و خوش اخلاقی دبیران تاریخ بها می‌دهند. علاوه بر این، دبیران با افزایش اطلاعات علمی خود می‌توانند به میزان علاقه‌مندی دانش‌آموزان به این درس کمک کنند.

۱. در تالیف کتاب‌های درس تاریخ بایستی با انتخاب بهترین تصاویر، یادگیری را آسان و هدفمند کنیم (عکس‌ها، نقص تکنولوژی آموزشی در ساختار آموزش و پرورش را جبران می‌کنند). (کریم‌زاده، ۱۳۸۲: ۷)

۲. استفاده از وسایل کمک آموزشی، فیلم، تئاتر تاریخی، قرائت کتب کهن، حکایات، روزنامه‌ها و... موجب ایجاد حس زیبایی‌نگر و نگاهی نو به تاریخ می‌شود.

۳. حجم زیاد کتاب‌های تاریخ موجب هراس و دلسردی در دانش‌آموزان شده است، بجاست برنامه‌ریزان درس تاریخ خواهان تقسیم عادلانه در برنامه‌ی هفتگی مدارس باشند و ساعات درس تاریخ افزایش یابد.

۴. برگزاری بازدیدهای علمی تاریخ برای دانش‌آموزان در درس تاریخ به صورت هدفمند و تهیه‌ی گزارش از این نوع بازدیدها توسط دانش‌آموزان ضروری است، حتی بودجه‌ای جهت بازدید از اماکن تاریخی در نظر گرفته شود.

۵. جهت ارتقاء سطح علمی دبیران و دانش‌آموزان، کتاب راهنمای معلم و هم‌چنین کتاب کار در کنار کتب درسی در نظر گرفته شود.

۶. برداشته‌های تاریخی دانش‌آموزان برگرفته از تفکرات دبیرانشان است، پس دبیران باید بکوشند با علاقه درس بدهند و نوع نگاهشان به تاریخ، علمی، درست و حقیقت‌گرایانه باشد.

۷. استفاده از شیوه‌های نوین تدریس و فعال، که موجب تنوع و علاقه‌مندی بیشتر دانش‌آموزان به این درس می‌گردد، توصیه می‌شود.

۸. افزایش دوره‌های آموزش ضمن خدمت و دانش‌افزایی دبیران تاریخ و شرکت فعال همکاران در این دوره‌ها ضروری است.

۹. لازم است به نحوی میزان جذابیت مطالب کتاب‌های درس تاریخ، توسط مؤلفان محترم، افزوده شود.

منابع

۱. احمدی، غلامعلی، مجله‌ی رشد آموزش تاریخ، شماره ۵، وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۸۰.
۲. کریم‌زاده، علیرضا، روزگاران، فصل‌نامه‌ی تاریخ سازمان آموزش و پرورش خراسان، بهار ۱۳۸۲.
۳. مهدی‌زاده، احمد، مجله‌ی رشد آموزش تاریخ، شماره‌ی ۲۵، وزارت آموزش و پرورش، زمستان ۱۳۸۵.
۴. محمدآبادی، نصراله، روزگاران، فصل‌نامه‌ی گروه تاریخ سازمان آموزش و پرورش خراسان رضوی، بهار ۱۳۸۲.
۵. ندیمی، محمدتقی، آموزش و پرورش. انتشارات مهرداد، تهران چاپ چهارم، ۱۳۷۷.
۶. هاشمی، حمید، تاریخ ایران از آغاز تا عصر حاضر، انتشارات فرهنگ و قلم، ۱۳۸۵.

۴. بازدیدهای علمی تاریخی و استفاده از وسایل کمک آموزشی، نقش بسیار زیادی در ایجاد رغبت در دانش‌آموزان به این درس دارد و آنان برای انجام فعالیت‌های خارج از کلاس در زمینه‌ی تاریخ، مانند مقاله‌نویسی و برگزاری نمایشگاه، خواستار راهنمایی و همکاری دبیران تاریخ هستند.

۵. آشنایی دبیران تاریخ با روش‌های نوین تدریس مانند روش‌های نمایشی، کاوشگری، همیاری و... و اجرای این نوع روش‌ها با مشارکت فعال دانش‌آموزان، نقش زیادی در افزایش میزان جذابیت جهت فراگیری مطالب درس تاریخ در بین دانش‌آموزان دارد، چرا که روش‌های مشارکتی انگیزه‌ی فراگیران را برای یادگیری افزایش می‌دهد.

۶. اکثریت قریب به اتفاق دانش‌آموزان ساعات اختصاص یافته به درس تاریخ در هفته را متناسب با حجم و محتوای کتاب درسی خود نمی‌دانند و خواهان افزایش ساعات اختصاص یافته به این درس و یا کاهش حجم کتاب‌های درسی هستند.

مرور فرضیه‌های تحقیق

۱. فرضیه‌های اول، دوم، سوم، پنجم و ششم اثبات می‌شوند.
۲. فرضیه‌های چهارم از دو بخش تشکیل شده است، بخش اول، یعنی سادگی مطالب و آسانی کتاب‌های درسی تاریخ، اثبات می‌شوند ولی بخش دوم فرضیه یعنی جذابیت زیاد کتاب‌های تاریخ در دوره‌ی راهنمایی، تأیید و اثبات نمی‌شود.

پیشنهادها

با توجه به تحقیق حاضر که نشان دهنده‌ی نگرش مثبت و علاقه‌مندی به درس تاریخ است می‌توان گفت: این موضوع برای دبیران تاریخ یک موهبت محسوب می‌شود، زیرا ایجاد انگیزه برای یادگیری بسیار مهم است و در بسیاری از دروس مشکل اولیه‌ی دبیران، کمبود و یا عدم رغبت و علاقه‌مندی دانش‌آموز است. پیشنهادهای زیر براساس نتایج این تحقیق در بالا بردن سطح کیفی درس تاریخ تا حدودی مؤثر خواهد بود.

تاریخ،
انباشته از تجربه‌های
گذشتگان است